

Tolkanvändning

Vuxenpsykiatri
Skaraborgs Sjukhus

Idag möter vi ett snabbt ökat behov av att genomföra en jämställd vård även genom tolk

God kommunikation är en förutsättning för en god vård och vården ska vara tillgänglig för alla enligt lagstiftning

Att arbeta med tolk som vårdpersonal

- Finns en osäkerhet och ovana att arbeta med tolk hos vårdpersonal
- Från enkätsvaren framkom att personalen på en minnesmottagning upplevde osäkerhet och otillräcklighet när de använde tolk. 93 procent instämde helt eller delvis i att patientbesök som skedde genom tolk var en utmaning

Personal på röda korset:

” Det är inga problem att använda tolk, så länge allt det praktiska funkar. Det stör inte behandlingen och fungerar det inte, så säger patienten det”

Fråga	Svar innan utbildning	Svar efter utbildning
När jag använder mig av tolk påverkar det mitt möte med patienten.	91% svarade ja	27% svarade ja
Jag inleder det tolkade besöket med att be tolken presentera sig och sin roll.	73% svarade ja	100% svarade ja
Jag upplever att min arbetsplats har bra rutiner för bokning av tolk.	66% svarade ja	94% svarade ja
Skickar du en avvikelse när tolken har brustit i sitt uppdrag?	40% svarade ja	70% svarade ja

Enkät som genomfördes på en specialistklinik inom minnessjukdomar i Region Skåne före och efter utbildning i tolkanvändning. Migrationskolan, Kunskapscentrum demenssjukdomar, Region Skåne (2019)

Information från Tolkförmedling väst

- Tolken har ansvar för språket. Vårdkontakten har ansvar för sakfrågan
- Tolken ska presentera sig och informera om tystnadsplikt och opartiskhet i början av varje besök
- Tolken ska översätta allt som sägs i rummet
- Alla ska kunna se varandra (om möjligt i en triangel)
- Tolken ska informera om det förekommer jäv
- Tolken kan komma att använda lexikon i telefonen under besök (ett tecken på noggrannhet)
- Tala direkt till patienten under tolkade samtal
- Förse tolk med penna och papper

- Tolken är utbildad i översättning muntlig form, så alltså vid användning av formulär får vårdpersonal läsa högt istället för att tolk läser och översätter direkt från formulär
- Tolken kan komma att avbryta både personal och patient när yttranden blir för långa
- Tolken ska tolka svordomar för att vi ska kunna bedöma om det finns hot
- Tolkförmedling väst är alltid öppet. Om man behöver hantera något akut, t.ex. suicidbedömning, men tolken ej har tid att vara kvar? Finns akuttolk man kan ringa över telefon (dyrare). [Tolkförmedling Väst-tolkar med kvalitet - Akutbokning \(tolkformedlingvast.se\)](https://www.tolkformedlingvast.se)

- Tolken följer dokumentet "God tolksed". Tolken följer yrkesetiska riktlinjer. Tolkar allt som sägs i jagform, ska vara neutrala och opartiska. Tolken lyder under sekretesslagen och har tystnadsplikt. Därutöver ska tolken ha goda språkfärdigheter i de två språken som talas. [God tolksed mars2019.pdf \(kammarkollegiet.se\)](https://www.kammarkollegiet.se/God_tolksed_mars2019.pdf)

Fördelar med tolk

Naturliga pauser i samtalet för att både reflektera och att ha möjlighet att observera patienten. Betänketid i vad du ska säga härnäst.

Djupare kontakt att prata på sitt modersmål.

Telefonkontakt eller ej

- Om saker händer i rummet, t.ex. dissociation, kan tolk bli orolig, då de ej ser vad som händer. Tala om för tolk vad som händer i rummet
- Vissa känner sig tryggare med att ha tolken i rummet, där man kan se varandra, snarare än att någon sitter med på telefon
- Tekniska svårigheter?

Makt åt patienten. Vad är patienten bekväm med?

- Om patient pratar framförallt med tolk och skapar nära relation till tolk, kan telefontolk vara att föredra, blir en mindre relation att förhålla sig till
- Kostnadsfråga för regionen
- Tolkförmedling väst föredrar att man bokar telefontolk. (Restid, miljöpåverkan av resor, tillgänglighet av tolkar, ekonomi)
- Patient kan även känna skam inför tolken, i så fall kan det vara viktigt att patienten får bestämma om det ska vara telefontolk

Praktiska tips Kommunikation genom tolk

- Låt tolken presentera sig och sin yrkesroll i enlighet med God tolksed
- Tala tydligt och i korta meningar
- Använd inte svåra ord och begrepp
- Var tydlig i övergången från en uppgift till en annan
- Om patient och tolk pratar sinsemellan, be om översättning. "Det ni pratar om verkar vara viktigt"
- Styr turtagningen och tillåt inte patienten säga för många meningar innan tolken avbryter för att tolka
- Ställ kontrollfrågor för att kontrollera att patienten har förstått
- Fråga inte tolken om åsikter i sakfrågan. Tolken ska vara neutral och opartisk
- Rätt dialekt, fråga om de förstår varandra
- Låt tolk titta igenom skattningsformulär som ska användas innan besök
- Patienter kan vilja ha samma tolk under hela behandling, det är svårt då vi ej ser deras scheman. Boka tillsammans med både patient och tolk under besöket?
- Medicinska sekreterare vet hur man gör bokningen via tolkförmedling väst

Neuropsykologisk testning med tolk

- Populationen med annat modersmål än svenska ökar
- Idealt hade en psykolog testat patient på modersmål, en möjlighet som sällan finns
- Behovet av att genomföra psykologiska tester genom tolk är stort

Hur gör vi?

Utmaningar

Tre utmaningar identifierade i migrationsskolans rapport gällande testning vid kognitiv sjukdom (Migrationsskolan, 2019).

- Tolken saknar kunskap om utredningssituationen vilket leder till att tolken gör direkta feltolkningar av det som sägs
- Vårdpersonal saknar kunskap om att använda tolk vid utredningssituationen. (Använder svåra ord som nedstämdhet, personlighetsförändrad, synhallucination, eller pratar i långa meningar)
- De kognitiva test som används vid utredning är inte anpassade för att användas med en tolk närvarande

Tips!

Region Skåne har en enhet som heter Kognition och migration. De arbetar för att demensvården ska vara jämlik och säker för alla, med fokus på utrikes födda. Där finns en del information gällande kognitiv testning med hjälp av tolk.

<http://www.skane.se/kom>

Auktoriserade sjukvårdstolkar?

TOLKENS KOMPETENSIVÅER:

- 1. ST – Auktoriserad Sjukvårdstolk (specialistkompetens inom området)
- 2. AT – Auktoriserad Tolk (Måste genomgå flera kvalificerade prov, muntligt & skriftligt)
- 3. UT – Utbildad Tolk (Har genomgått grundutbildning)
- 4. ÖT – Övrig Tolk (Enbart kortare introduktion till yrket)
- Kommunikationen påverkas av tolkens kompetens
- Vilken nivå tolken har kan ha betydelse för hur tolkuppdraget utförs. Om tolken har utbildning "övrig tolk" finns anledning att vara uppmärksam på tolkningen. I region Skåne har man utbildat minnestolkar för demensutredningar. En möjlighet vi inte har

Dilemma att uppmärksamma

- Praxis i verksamheter som arbetar regelbundet med tolk, tycks vara att spara tolknummer och sedan hålla sig till tolkar man har erfarenhet av och där det tidigare fungerat bra
- Vi har sämre möjlighet till detta då vi använder tolk mer sällan
- Om det fungerar bra med en tolk i en behandling eller utredning kan vi dock förfråga samma under fortsatta besök genom tolknummer. Kravtolk kostar extra. *Tips: Om man skriver i "önskemål" istället för begära kravtolk kan man komma runt det ökade priset*
- Tolken påverkar mycket både i psykoterapi och testning så det är viktigt med vilken tolk

Att informera tolken om inför testning

- Allt som sägs ska tolkas, understryk vikten av översättning så nära ordagrant som möjligt. De ska inte översätta vad de tror patienten menade
- Att inte ge patienten ytterligare förklaring eller förtydligande än vad du som testledare säger. Ge inga ledtrådar eller ytterligare information
- Gå igenom testet med tolken innan patienten kommer. Ge övergripande information om instrument som kommer att användas
- För att minimera fel eller missförstånd ska tolken ha tillgång till papper och penna, dels för att kunna notera de instruktioner du ger under testningen och dels för att kunna anteckna patientens svar, så tolkningen blir så ordagrant som möjligt
- Berätta vad syftet är med testningen
- Informera om att misslyckande på testerna är en avgörande del av testningen
- Uppmuntra tolken att ge feedback eller ifrågasätta dig om de känner att något blivit missförstått av patienten
- Uppmuntra tolken att berätta om något inte översätts väl
- Uppmuntra tolken att berätta om de är något ord de inte kan översätta

Att tänka på när man arbetar med tolk i testsituation

- Att göra bedömningar genom tolk med människor med annan kulturell bakgrund är tidskrävande, prata med chef om vad en omfattande bedömning innebär
- Kognitiv testning ska utföras på det språk som patienten behärskar bäst, och känner sig tryggast med
- Mycket kontrollfrågor. Tips på kontrollfrågor: *Uppfattar jag dig rätt när du säger... Menar du att... Vill du upprepa det jag nyss sa...*
- Inte för svåra ord. Fundera innan på hur man kan ställa frågorna som du vill ha svar på, utan medicinska termer
- Enkelt språk, korta meningar, långsamt, en fråga i taget och ge patienten tid att svara
- Be aldrig tolken översätta skriftligt material under testningen
- Fråga ej tolk om patienten svarade rätt på en fråga eller om innebörden av patientens svar stämmer överens med korrekt svar, be om så ordagrann översättning som möjligt
- Telefontolk ej lämpligt, tolken kan då ej se testmaterialet
- När man går ifrån standardadministrering, beskriv detta och vilka begränsningar det innebär
- Beskriv i journal vad man gjort och varför

Påverkar tolken testresultatet?

- [Interpreter-Mediated Neuropsychological Testing of Monolingual Spanish Speakers - PMC \(nih.gov\)](#)
- I en studie testade man med WAIS-III (ordförståelse, likheter, blockmönster och matriser), dels genom tolk och dels genom att administratören genomförde testen på patienternas första språk
- Tolken påverkar resultatet på de verbala testerna i studien men ej de perceptuella (poängen på verbala blev högre, framförallt ordförståelse)
- I studien rekommenderades ej testning med tolk, men påpekas också att man ofta ej har något alternativ i klinisk verksamhet

Obs: I denna studie har man jämfört liknande kulturella bakgrund med varandra. När vi testar har vi dels tolkens påverkan att ta hänsyn till OCH kulturell påverkan på testresultatet.

Table 1

Descriptive Statistics of the Dependent Variables Across the Study Conditions

Variables	Interpreter Condition			No-Interpreter Condition		
	<i>M</i>	<i>SD</i>	95 % CI	<i>M</i>	<i>SD</i>	95% CI
Block Design	31.65	9.90	[28.58, 34.72]	31.70	10.15	[28.55, 34.85]
Matrix Reasoning	13.65	5.28	[12.28, 15.02]	14.18	4.83	[12.68, 15.68]
Similarities	20.65	5.32	[19.0, 22.3]	18.53	4.39	[17.17, 19.89]
Vocabulary	40.65	8.29	[38.49,42.81]	31.98	6.50	[29.97, 33.99]

[Open in a separate window](#)

Note. *N*=40

Källa: Casas R, Guzmán-Vélez E, Cardona-Rodriguez J, Rodriguez N, Quiñones G, Izaguirre B, Tranel D. (2012)

Och så har vi det här med normer och validet

- Tester är kulturbundna
- Idealt så skulle normerna man använder hämtas från testpersonens ursprungsland med hänsyn tagen till ålder och utbildning
- Näst bäst är att använda normer från liknande grannländer ELLER att använda "individual comparison approach" (Gasquione, 2009) där poäng jämförs med ett riktmärke för uppskattad premorbid funktion, ELLER använd de västerländska normerna och tolka resultatet som patientens minimum förmåga.
Rekommendationer hämtade från (Daryl E. M. Fujii, 2018)
- Beskriv validitetsproblem i utlåtandet, uppskatta säkerheten i resultat, tolkningen och slutsatserna
- Berätta att normer ej har blivit validerade i populationen du undersöker MEN ta inte ifrån den slutsats och bedömning du gör med stöd av resultatet, risken är att patienten inte får den hjälp den behöver
- Siffror eller väl underbyggd beskrivning av funktion?

Kulturella karakteristiska som kan påverka hur rättvisande testningen är

Tips!

Kulturformuleringsintervjun (KFI) är ett praktiskt intervjutöd som är tänkt att underlätta möjligheterna till förståelse av intervjupersonens kulturellt baserade värde- och referenssystem.

[DSM-5 Kulturformuleringsintervju \(KFI\) – Pilgrim Press](#)

Läs mer "Daryl E. M. Fujii (2018) Developing a cultural context for conducting a neuropsychological evaluation with a culturally diverse client: the ECLECTIC framework, The Clinical Neuropsychologist, 32:8, 1356-1392, DOI: [10.1080/13854046.2018.1435826](https://doi.org/10.1080/13854046.2018.1435826) [Developing a cultural context for conducting a neuropsychological evaluation with a culturally diverse client: the ECLECTIC framework: The Clinical Neuropsychologist: Vol 32, No 8 \(tandfonline.com\)](#)

"ECLECTIC" framework

- E: Education. Nivå, kvalitet, läskunnighet
- C: Culture and acculturation. Kultur och kulturförändringar
- L: Language. Hur väl talar klienten språket som testet genomförs med
- E: Economic. Socioekonomisk status
- C: Communication style. Exempel: Kulturer kan skilja sig åt i vilken information som är lämplig att dela med sig av i situationen
- T: Testing situation. Hur bekväm och motiverad är man i testsituation
- I: Intelligence. Konceptualiseringen av intelligens kan skilja sig åt
- C: Context of immigration. Selektions bias i immigration

Vilka tester ska man använda?

- Alla tester är kulturbundna och en del tester är svåra eller omöjliga genom tolk
- Finns ett antal men begränsat med tvärkulturella test. Läs mer om dessa här Fernandez Evans INS CE Workshop.pptx.pdf (the-ins.org)
- De flesta som testar med tolk i nuläget tycks använda sig av tillgängliga test och anpassa till bästa möjliga mån

Tips!

Det kan vara fördelaktigt att också reflektera över vilka tester man har god erfarenhet av. Det gör det lättare att administrera via tolk och man har även ett större erfarenhetsbibliotek i sin bedömning.

Av ännu större vikt,
att lägga tyngd vid anamnes och
anhörigintervju

Inhämta information från flera
håll

- Lägg framförallt mycket tid på anamnes. Landsbygd, skola, stad, klass, familj. Andra saker som kan påverka kognition. ("Om du jämför dig med andra barn i din klass"? Vad var svårt i skolan? Vilka ämnen?)
- Till exempel hur fungerar det här i Sverige? Går det bra i vardagen? Hur var det innan? Jämfört med andra? Allt tillsammans ligger till grund för bedömning
- Var noga med att intervjua anhöriga, de har samma kulturella bakgrund
- Ibland kan de vara skamligt för anhöriga så man förskönar patientens vardagsfunktion. Om man kan, är det bra att få tag i flera anhöriga
- När man frågar anamnestiskt är en hållpunkt alltid att fråga om övergångsritualer, något att hänga upp minnena på, för man vet vilken ålder det var då. Skolavslutning, konfirmation och så vidare. Man kan hänga upp det på att jämföra sig med andra i samma ålder
- Bra med en arbetsterapeutisk utredning också?

Kulturell kunskap

- Kulturell kunskap är dynamisk och föränderlig. Intersektionalitet spelar roll. Förutom bakgrund måste man tänka genus, ålder, klass, minoritetsstatus, etc. vilket i slutändan gör att man får ungefär lika många variationer och nyanser på kultur som det finns individer.
- Vi i Sverige är vana vid att alla går i skolan och har ungefär samma kunskapsgrund. När man testar utlandsfödda får man ta hänsyn till klass, ålder, språkförmåga och utbildning i högre grad. Som exempel har de som kom från Ukraina under 2022 goda kunskaper i matte. Om man gör ett test i aritmetik kan testet bli missvisande.
- Kan ändå finnas en viss generell kulturell kunskap i en grupp som kan ha stor betydelse? Kollektivism vs individualism
- Brist på grundläggande kännedom kan leda till kommunikationssvårigheter och felbedömningar
- Vart får man den kulturella kunskapen?
 - Läsa på?
 - Fråga tolkar?
 - Fråga representanter för en kultur? Kontakta föreningar?
 - Ett bra sätt att få förståelse är att använda kulturformuleringsintervjun (KFI). I den ingår att intervjua både patient och närstående om deras förståelse och uttryck av sjukdomstillståndet.
 - Tips! Transkulturellt centrum Stockholm ställer upp på kortare konsultationer om man hör av sig. Råd och stöd ([transkulturelltcentrum.se](https://www.transkulturelltcentrum.se))
- Sammanfoga patientens förståelse av problemet med professionella kunskaper. Ge rum för osäkerheten men var bestämd i tolkningen. Om man är luddig får patienten inte den hjälp den behöver.

Psykotterapi med tolk

- De som dagligen arbetar med tolk upplever ej att detta är ett stort hinder i psykotterapi
- Ibland kan det vara bättre med telefontolk i terapi, kan bli för mycket fokus på tolk då denna befinner sig i rummet
- Vi har ej ansvar för tolkens reaktioner/känslor på svåra samtal (tolkförmedling väst ska tillgängliggöra det stödet för tolkar). Man kan skriva i bokningen att det kommer vara ett svårt samtal så tolken kan förbereda sig
- Ibland har tolkarna kulturell kunskap och anpassar och förklarar för att matcha kontexten
- Att känna att tolken bedömer ens prestation, är en upplevelse som delas av flera psykologer, men är en känsla som upplevs avta med ökad vana
- Tolk är att föredra så länge man ej pratar personens 1:a språk

Källor

- Migrationsskolan, Kunskapscentrum demenssjukdomar, Region Skåne (2019) Inga om men eller varför – att främja säker och jämlik utredning genom tolk. Hämtat från: https://vardgivare.skane.se/siteassets/3.-kompetens-och-utveckling/sakkunniggrupper/kunskapscentrumdemens/migrationsskolan/ingaommenellervarfor_rapport_2019_2.pdf
- Migrationsskolan, Kunskapscentrum demenssjukdomar, Region Skåne (2019) En liten skrift om det goda tolksamtalet. Hämtat från: [en-liten-skrift-om-det-goda-tolksamtalet.pdf](#)
- Casas R, Guzmán-Vélez E, Cardona-Rodríguez J, Rodríguez N, Quiñones G, Izaguirre B, Tranel D. Interpreter-mediated neuropsychological testing of monolingual Spanish speakers. *Clin Neuropsychol.* 2012;26(1):88-101. doi: 10.1080/13854046.2011.640641. Epub 2011 Dec 20. PMID: 22185676; PMCID: PMC3392019.
- Gasquoine, P.G. Race-Norming of Neuropsychological Tests. *Neuropsychol Rev* 19, 250 (2009). <https://doi.org/10.1007/s11065-009-9090-5>
- Daryl E. M. Fujii (2018) Developing a cultural context for conducting a neuropsychological evaluation with a culturally diverse client: the ECLECTIC framework, *The Clinical Neuropsychologist*, 32:8, 1356-1392, DOI: 10.1080/13854046.2018.1435826
- Socialstyrelsen 2016: Att samtala genom tolk. [socialstyrelsen.se/publikationer.](http://socialstyrelsen.se/publikationer/)
- Föreläsningmaterial: Alberto Fernandez & Jonathan Evans. Cross-cultural neuropsychological assessment: challenges and solutions. Hämtat från: [Fernandez Evans INS CE Workshop.pptx.pdf \(the-ins.org\)](#)
- Samt samtal med personal på röda korset, samordnare på transkulturellt centrum och personal på kris och traumamottagning (göteborg)

Av: Veronika Robertsson och Tomas Alsiö
2022

